

RECENZIE

Recenzor: Petru RAILEAN, doctor în drept, lector universitar, judecător în instanțele de fond (1976-1985), judecător al Curții Supreme de Justiție (1985-1997), Membru al Consiliului Superior al Magistraturii (1997-2003), președinte al Comisiei Electorale Centrale (1995-1996, 2004-2005), președinte al Judecătoriei Economice (1997-2003); președinte al Curții de Apel Economice (2006-2008), membru al Plenului Judecătoriei Economice a Comunității Statelor Independente (1997-2003), judecător la Curtea Constituțională, (octombrie 2008 - octombrie 2014), conducătorul Grupului de lucru pentru elaborarea noului Cod de procedură civilă (1999-2003), membru al Consiliului coordonator pentru reforma judiciară în Republica Moldova (1997-2003).

Monografie recenzată: Valeriu KUCIUK, Victor Pușcaș, „Justiția constituțională: Analiză, studiu de caz, cercetare științifică”, - Chișinău, ed.: Tipogr. „Print Caro”, 2019, -664p. ISBN 978-9975-56-641-4

1. Rezumat monografic.

În monografia recenzată, elementul principal îl constituie articolul de autor sau autori. De aceea, lucrarea dată se prezintă ca o culegere a articolelor științifice, dar și publicistice, publicate de Autori în domeniul Justiției - sistemul judecătoresc de drept comun și în special justiția constituțională, în diferite perioade de timp, dar cu diverse abordări de analiză și studiu de caz, de cercetare științifică și critică constructivă, care reprezintă în fond punctul de vedere al Autorilor asupra diverselor probleme de drept constituțional, inclusiv asupra activității Curții Constituționale.

În contextul expunerii diverselor opțiuni și poziții versus diferite subiecte controversate de drept constituțional cercetate tematic, dar și al analizei științifice și studiu de caz efectuate sub aspect doctrinar și practic, scopul declarat al autorilor în „Cuvântul înainte” al monografiei, este de a invita la dialog științific specialiștii din domeniu, dar și simplul cititor. Or, invitarea cititorului la meditație și la dialog, la dezbateri și la apreciere, la expunere de poziție și la formularea unui punct de vedere chiar și *in contrario*, la analize și la căutarea și înțelegerea substanței juridice de la caz la caz – vine ca un bun augur de deșteptare juridică, fiindcă lucrarea poate servi atât sursă de inspirație pentru dialoguri științifice, sau poate fi câmpul de luptă a specialiștilor de drept constituțional care nu sunt de acord cu Autorii (la unele subiecte oponent ar fi și subsemnatul), dar și călăuză/îndrumar practic, inclusiv pentru studenți și cercetători ai dreptului constituțional din Republica Moldova.

Precum menționează și Autorii – „în contextul neîncrederii populației în justiție, avem certitudinea și convingerea că un dialog științific cu referire la justiția constituțională din Republica Moldova este stringent și oportun pentru a plasa în vizorul public subiecte importante, considerațiuni profesionale și opinii de valoare, or dezbateri subiectelor justiției constituționale în contextul actualei realități juridice se prezintă ca o imperativă de drept și ca o oportunitate dominantă”.

De aceea, „provocând cititorul prin analiză și studiu de caz, critică constructivă însoțită de concluzii,

propuneri și recomandări cu valență practică, studiind complex și cazual doctrina, reglementarea normativă și practica judiciară în materie, tratând subiecte contradictorii și mai puțin”, lucrarea dată într-adevăr trasează „careva idealuri și obiective constituționale”, probabil, în primul rând, pentru ca cititorul să-și reamintească „cele mai esențiale lucruri din domeniul justiției constituționale”, care în opinia mea țin, în primul rând, de democrație și protecția drepturilor omului.

Or, precum recunosc și Autorii, această cercetare efectuată, relevă „fondul comun al justiției constituționale – necesitatea asigurării supremației Constituției, respectarea exigențelor normative constituționale în condiții de răspundere și responsabilitate”, unde „factorul cel mai important pentru funcționarea justiției este încrederea - încrederea justițiabilului în adevărul pronunțat de Curte”.

Și pornind de la reafirmarea dezideratului, că „participanții la relațiile socio-juridice pot interfera elemente definerii în evoluția încrederii, asupra căreia astăzi planează și influențe survenite în condițiile interpretărilor constituționale a normelor de drept ale actelor legislative sau în legătură cu care poate exista o suspiciune de încălcare a legii”, considerăm că monografia Autorilor este marcată de oportunism cert fiind binevenită și chiar extrem de necesară. În acest context, dăm dreptate Autorilor, pentru că localizând trust-factorul în justiție, poate fi surprins pulsul încrederii publice în Justiție, dar și în întregul sistem judecătoresc din țara Moldovei. Or Justiția sau este, sau nu este!

2. Organizare.

Structura lucrării este una clasică, corectă din punct de vedere științific, și care cuprinde: coperta, pagina de titlu, pagina de indici și descriere, cuprins (include „Cuvântul înainte” și 77 de articole) și conținutul propriu zis al articolelor științifice și publicistice.

Menționăm, că trecerea în revistă a structurii lucrării evidențiază abordarea bilingvă a subiectelor de către Autori, fiind prezente în lucrare diverse subiecte de cercetare științifică expuse în două limbi - limba de stat (64 articole) și limba rusă (13 articole), toate consolidate în 77 (șapte zeci și șapte) de articole.

Este de reținut metodologia aplicată în cercetările juridice efectuate de Autori, or gândirea științifică a Autorilor are o bază metodică vastă, utilizându-se diverse metode de cercetare științifică, și aplicându-se metoda logică și juridică, metoda comparată și sociologică juridică, metoda statistică și metoda cantitativă, metoda sistematizării și metoda analizei juridice, metodele de interpretare a dreptului (sistemică, istorică, extrinsecă și intrinsecă), precum și întreaga paletă a metodelor raționamentului juridic: inducție, deducție, sinteză, etc. Totodată, Autorii nu pretind la precizie absolută, dar din conținutul lucrării deducem, că dânsii consideră că metodele aplicate sunt suficient de precise pentru a formula concluzii corecte, temeinice și importante.

Prin Procesul-verbal nr.5 din 07.02.2013, monografia a fost aprobată și recomandată pentru editare de Consiliul științific al Asociației obștești „Congresul Democrației Constituționale – IDNP 1017620007154, înregistrată de Ministerul Justiției la 20.12.2017, cu nr.de înregistrare 7929 (vezi date.gov.md/ro/system/files/resources/2019-02/RSON_07.02.xlsx).

Lucrarea conține mai multe propuneri de lege *ferenda*, fapt care pe de o parte atrage interesul specialiștilor din domeniul constituțional, dar din altă parte, poate servi drept sursă de inspirație pentru deputații din forul legislativ al țării, dar și pentru toți factorii de decizie din autoritățile publice ale Republicii Moldova, și în primul rând al Curții Constituționale.

3. Conținut

a) Originalitate. Temele cercetate de autori sunt unele consacrate, de regulă nefiind analizate anterior în contextul respective de alți autori. Originalitatea articolelor constă în varietatea subiectelor abordate, dar și în varietatea metodelor aplicate la cercetarea efectuată. Originale sunt și concluziile deduse, dar și recomandările formulate de Autori.

b) Noutate. În articolele Autorilor, sunt combinate diverse tehnici de analiză, fapt care aduce lumină asupra domeniului investigat/analizat/cercetat. Totodată, noutatea rezidă, în special, în cercetările științifice efectuate asupra fiecărui studiu de caz separat prezentat, dar și în concluziile care se desprind în urma investigațiilor efectuate, dar și recomandărilor propuse autorităților, și, în special, Curții Constituționale.

c) Relevanța temelor și calitatea metodelor aplicate. Temele de cercetare abordate de Autori, derivă din actualitatea lor și semnifică de fapt reacția Autorilor la oportunitățile de cercetare furnizate de imperativa timpului. Totodată, varietatea metodelor aplicate indică capacitatea Autorilor de a selecta și aplica cele mai oportune metode pentru a cerceta științific și a elucida în profunzime subiectul investigat.

d) Calitate. Aparatul științific complex (referințe și statistică, referințe încrucișate și analiza juridică, etc.) aplicat de Autori, denotă abordare doctrinară și profund științifică a subiectelor cercetate, dar și evidențierea unor rezultate pertinente, cât și a dimensiunii oportunității de reglementare sau de reacție normativă. Rezultatele obținute de cercetători sunt de

regulă confirmate și de alți cercetători/alte cercetări. Totodată, ipotezele efectuate în cadrul cercetărilor sunt în cea mai mare parte credibile, dar și discutabile (pot trezi rezerve de interpretare). Iar unele concluzii neordinare ale Autorilor privind careva hotărâri ale Curții Constituționale, pot genera dialoguri și discuții controversate atât în mediul specialiștilor în drept constituțional, cât și în spațiul public.

4. Prezentare. Gramatică. Stil.

Limbajul utilizat este corect din punct de vedere științific și juridic, și poate fi ușor de citit și înțeles și de către nespecialiștii în domeniul jurisprudenței. Doar că pentru nespecialiști, poate fi mai greu de urmărit aspectele doctrinare și metodologia aplicată coroborate cu rezultatele obținute de Autori. Totodată, articolele științifice sunt cu un pronunțat caracter aplicativ, în special, propunerile normative de lege *ferenda* sau recomandările deduse. Stilul și exprimarea Autorilor sunt clare și coerente, fără greșeli gramaticale sau de exprimare juridică. Totodată, existența rară a unor erori tehnice doar subliniază calitatea textului lucrării. Anexele care însoțesc articolele sau analizele efectuate sunt corect concepute, clare și sugestive, evidențiind elementele principale ale cercetării, concluziile și recomandările Autorilor.

5. Citări și surse bibliografice

Sursele citate de către Autori sunt relevante pentru momentul apariției monografiei, făcând parte din arealul lucrărilor științifice în domeniul dreptului. Citarea lor se face conform cerințelor științifice actuale. Bibliografia este completă, fiind citate lucrările reprezentative pentru temele abordate. Nu toate articolele conțin cuvinte cheie, dar această omisiune este conformă formatului de lucrare monografică.

6. Sugestii pentru Autori.

Concluziile și recomandările Autorilor pot fi considerate doar parțiale, datorită, în primul rând, faptului, că sunt opinii de autor, iar în cazul unui dialog științific controversat de natură doctrinară sau practico-științifică, ar putea exista și alte opinii, și respectiv alte concluzii. Or, pentru fiecare punct de vedere sau normă de drept, ar putea fi relevantă atât practica europeană existentă, cât și cercetările doctrinare ale altor specialiști din domeniul dreptului constituțional, care ar putea să nu coincidă cu poziția Autorilor (la unele capitole concluziile Autorilor lasă loc și subsemnatului pentru dezacord sau dialog științific). Astfel, calificând investigația științifică a Autorilor ca un punct de pornire, sugerăm Autorilor continuarea cercetărilor inițiate, prin aplicarea metodelor utilizate și investigarea a multor alte subiecte juridice oportune din cadrul sectorului justiției naționale din Republica Moldova, dar și pentru studii comparate juridice a altor subiecte imperative de drept constituțional. Pornind de la acesta, considerăm necesar și aprofundarea cercetărilor inițiate ulterior dialogurilor purtate, cu editarea ulterioară a unor noi lucrări monografice în domeniul științei dreptului.

Recenzor
Petru RAILEAN
Doctor în drept, Lector universitar